

**DET KONGELIGE
FORSVARSDEPARTEMENT**

Statsråden

Stortinget
Utenriks- og forsvarskomiteen

Deres ref.:

Vår ref.:

Dato:

2021/798-2/FD VI 1/GEM

29.04.2021

Uttalelse om Dokument 8:224 S (2020–2021)

Jeg viser til brev fra Stortingets utenriks- og forsvarskomite av 19. april 2021 med anmodning om departementets uttalelse til Dokument 8:224 S (2020-2021) representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om anskaffelsesprosessen og grunnlaget for valget av kampflyet F-35.

Om anskaffelsesprosessen

F-35 anskaffes gjennom et amerikanskledet partnerskap der Norge er partner og flyene anskaffes fra leverandøren gjennom det flernasjonale programkontoret (JPO) på bestilling fra partnernasjonene.

Helt siden Stortinget i forbindelse med behandlingen av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001), vedtok at en fremskaffelse av nye kampfly skulle forberedes, har Forsvarsdepartementet løpende holdt Stortinget oppdatert på både anskaffelsesprosessen og grunnlaget for prosessen. Hvilke faktorer som inngår i vurderingen av kandidatene ble redegjort for i St.prp. nr. 1 (2006–2007). Videre ble det anbefalte og eksternt kvalitetssikrede valget av F-35 som nytt kampfly redegjort for gjennom St.prp. nr. 36 (2008-2009). Vedtaket om å anskaffe 52 F-35 ble fattet i forbindelse med behandlingen av Innst. 388 S (2011-2012) jf. Prop. 73 S (2011-2012). Etter dette har Forsvarsdepartementet hvert år, frem til siste anskaffelse ble godkjent ved behandlingen av budsjettet for 2020, anmodet om og fått godkjent bestillingsfullmakter for de årlige flybestillingene.

Kampflyanskaffelsen er det eneste programmet i forsvarssektoren som har hatt bevilgninger skilt ut på eget kapittel i statsbudsjettet. Dette ble gjort for å synliggjøre anskaffelsen og for å kunne rapportere status i anskaffelsen på en oversiktlig måte.

De interne prosessene som ligger til grunn for norske bestillinger til partnerskapet er dokumentert gjennom internkontrollsystemet for kampflyanskaffelsen. Dette kvalitetssystemet er utarbeidet iht. COSOs¹ rammeverk for internkontroll.

Kampflyprosjektet gjennomfører økonomiske usikkerhetsanalyser årlig. Disse danner grunnlag for styring innad i programmet og for ekstern rapportering. Kampflyprogrammets årlige usikkerhetsanalyser har vært grunnlag for all kostnadsrapportering til Stortinget.

Når det gjelder den amerikanske delen av anskaffelsen blir denne fulgt opp av norske representanter ved programkontoret og løpende revidert av amerikanske myndigheter og deres riksrevisjon U.S. Government Accountability Office (GAO). Den norske riksrevisjonen inngår, sammen med tilsvarende revisjoner i de andre partnerlandene, i en gruppe sammen med GAO der disse utveksler erfaringer og revisjonsfunn.

Riksrevisjonen gjennomførte i 2017 en revisjon av kostnadsdeling, kontrakt og faktureringsprosessene sammen med amerikansk og nederlandsk riksrevisjon. Rapporten konkluderte med at det er god sammenheng mellom kontrakter og fakturering samt at feil blir oppdaget og korrigert gjennom amerikanske og norske kontrollmekanismer.

Jeg er derfor av den oppfatning at prosessen for å anskaffe F-35 har vært grundig redegjort for overfor Stortinget. Alle viktige beslutningspunkter har vært gjenstand for ekstern kvalitetssikring og Riksrevisjonen har i tillegg til sine årlige revisjoner av forvaltningen gjennomført revisjoner av områder og problemstillinger de har funnet det er viktig å revidere.

Om grunnlaget for anskaffelsen

Anskaffelsen av 52 kampfly F-35 er basert på en ambisjon om operativ evne vedtatt i Stortinget. Ambisjonsnivået bygger på at kampflyene er en grunnleggende kapasitet som har en lang rekke konkrete oppdrag i hele spekteret i fred, krise og i krig. Disse oppdragene er indirekte eller direkte avledet av den gjeldende forsvarsambisjonen og det er en nær og direkte sammenheng mellom ambisjon og flåtestørrelse for kampflyvåpenet.

Som gjort rede for i St.prp. nr. 36 (2008–2009) ble kampflyvalget basert på, i prioritets rekkefølge, kandidatenes evne til å oppfylle de operative krav Norge stilte, kostnader, samt muligheten for deltakelse av norsk forsvarsindustri.

For å kunne vurdere kampflykandidatene på en grundig, sammenlignbar, rettferdig og etterprøvbar måte, for derigjennom å kunne anbefale en kampflykandidat, sendte Forsvarsdepartementet i januar 2008 ut en forespørsel om bindende informasjon til de respektive myndighetsorganisasjonene som står bak kampflykandidatene Gripen NG fra svenske SAAB, F-35A fra USA og Eurofighter Typhoon fra Tyskland. Både svenske og amerikanske myndigheter besvarte forespørselen innen tidsfristen 28. april 2008, mens tyske myndigheter valgte å ikke besvare forespørselen.

¹ COSO – Committee of Sponsoring Organizations of Treadway Commission – Samme rammeverk som ligger til grunn for Økonomiregelverkets krav til internkontroll

Forespørselen inneholdt alle detaljerte krav og spørsmål som anses relevante i forhold til å tilfredsstille norske ambisjoner til et fremtidsrettet kampflyvåpen. De detaljerte kravene ble utledet av de overordnede målsetninger og krav som var beskrevet i den eksternt kvalitetssikrede konseptuelle løsningen. Forespørselen inneholdt også konkrete beskrivelser av de ulike trusler kampflykandidatene ville bli målt opp mot.

Alle prosjektets ulike analyser og vurderinger ble basert på tilbydernes respektive besvarelser. Der det var uklarheter i besvarelsene, ble det sendt oppklarende spørsmål til tilbyderne.

Forsvarsdepartementets kampflyprosjektet evaluerte besvarelsene langs tre hovedakser; måloppnåelse i forhold til de tekniske og operative kravene (militærfaglig vurdering), kostnader og industrimuligheter. Innenfor det militærfaglige området ble det igjen utført tre ulike former for vurderinger: vurdering av de enkelte krav (ca. 1000), operativ effektivitetsanalyse i datamodeller og vurdering av kandidatenes operative effekt knyttet til ulike oppdrag.

Evalueringen av kravene ble gjennomført i uavhengige grupper innenfor alle relevante fagområder for å unngå påvirkning på det totale evalueringsbildet. Gruppene bestod av både operativt og teknisk/logistikkpersonell. Det var alltid minst to, og vanligvis fem til seks, eksperter i selvstendige evalueringsteam som foretok vurderingene av besvarelsene innenfor hvert fagområde. Siktemålet var en objektiv og dokumentert evaluering.

Konklusjonen fra den militærfaglige vurderingen var at F-35 ble vurdert til å være bedre enn Gripen NG innenfor alle de fire luftmaktskategoriene; kontraluft, anti-overflate, luftstøtte og strategiske operasjoner. F-35 var spesielt overlegen innenfor områdene sensor kapasitet, muligheten for å forbli uoppdaget og elektronisk krigføring. Nå når flyene er satt i operativ drift og har gjennomført sine første operative oppdrag, vises F-35s evne til å tilfredsstille de norske kravene med all tydelighet.

Kostnadsvurderingen viste at F-35 er mindre kostbar enn Gripen NG, både i et anskaffelses- og i et levetidsperspektiv. Hvis effekten av valuta tas bort fra anskaffelseskostnaden, har kampflyprogrammet en estimert besparelse på om lag 8 mrd. kroner og ville ligget godt innenfor styringsrammen.

Vurderingen som ble gjennomført av kandidatenes forslag til industriplaner viste at SAABs industriplan var bedre med hensyn til både kvalitet og kvantitet. Forsvarsdepartementet har derfor, i samarbeid med norsk industri, hatt betydelig fokus på å videreutvikle industriplanen og i tillegg sette av ressurser til oppfølging av øvrige muligheter i det internasjonale samarbeidet knyttet til F-35. Basert på industriplanen har norsk industri hittil sikret seg kontrakter til en verdi av om lag 9,5 mrd. kroner.

Ekstern kvalitetssikrer tilrådte høsten 2008 at beslutningsdokumentet Utvidet fremskaffelsesløsning (UFL) ble lagt til grunn for det videre arbeidet med kampflyanskaffelsen. De uttrykte videre i sin hovedkonklusjon at etableringen av de samlede

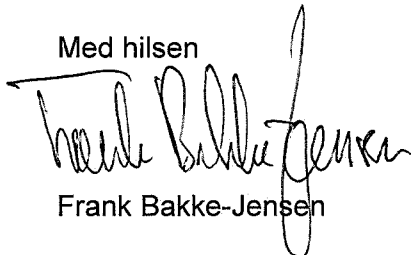
kravene til fremtidig kampflykapasitet og evalueringen av de aktuelle kandidatene var gjennomført på en faglig og etisk forsvarlig måte, som ga tillit til at kandidatvurderingen var i samsvar med Stortingets og regjeringens premisser.

Oppsummering

Jeg er av den oppfatning at prosessen for å anskaffe F-35 har vært grundig redegjort for overfor Stortinget. Alle viktige beslutningspunkter har vært gjenstand for ekstern kvalitetssikring og Riksrevisjonen har i tillegg til sine årlige revisjoner av forvaltningen gjennomført revisjoner av områder og problemstillinger de har funnet det er viktig å revidere.

Jeg er videre av den oppfatning at grunnlaget for det norske valget av F-35 som nytt kampfly er grundig dokumentert og kvalitetssikret. Oppfølgingen siden typevalget ble gjort, viser med tydelighet at F-35 var et riktig valg både operativt og kostnadmessig.

Med hilsen

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Frank Bakke-Jensen', written in a cursive style.

Frank Bakke-Jensen